

Perry Schmidt-Leukel, *Grundkurs Fundamentaltheologie. Eine Einführung in die Grundfragen des christlichen Glaubens*, Verlag: Don Bosco, München 1999, ss. 291

We współczesnej niemieckiej teologii fundamentalnej można zauważyć dwie tendencje w uprawianiu tej dyscypliny: jedna zachowująca klasyczne traktaty, druga oparta na specjalizacji. Przykładem pierwszej z nich jest wydany przez W. Kerna, H.J. Pottmeyera i M. Schelera czterotomowy *Handbuch der Fundamentaltheologie* (1985-1988). Natomiast przykładem specjalizacji są liczne pozycje książkowe ukazujące uprawianie teologii fun-

damentalnej: w perspektywie hermeneutycznej (E. Biser, *Glaubensverständnis. Grundriß einer hermeneutischen Fundamentalthologie*, Freiburg 1975), ekumenicznej (P. Knauer, *Der Glaube kommt von Hören. Ökumenische Fundamentalthologie*, Graz 1978), transcendentalno-filozoficznej (H.J. Verweyen, *Gottes letztes Wort. Grundriß der Fundamentalthologie*, Düsseldorf 1991), czy prakseologicznej (J.B. Metz, *Glaube in Geschichte und Gesellschaft. Studien zu einer praktischen Fundamentalthologie*, wyd. 5, Mainz 1992). Po dominującej w ostatnich latach tendencji do aspektowego uprawiania tej dyscypliny, coraz wyraźniej widoczna staje się tendencja do przedstawiania zagadnień teologii fundamentalnej w formie trzech klasycznych jej traktatów. Ten powrót do klasycznego układu tej dyscypliny nie oznacza chęci powtórzenia czy przypomnienia jedynie dawnych tematów, ale więcej idzie w tych pracach o poszukiwanie odpowiedzi w ramach tychże traktatów na podstawowe dla teologii fundamentalnej pytanie: czy wiara chrześcijańska jest rozumna.

Interesującą próbę nowego spojrzenia na klasyczne traktaty teologii fundamentalnej odnajdujemy w ostatniej publikacji P. Schmidt-Leukela, teologa z Monachium, specjalisty z zakresu teologii fundamentalnej i teologii religii. Wcześniejsze publikacje tego teologa, zwłaszcza z zakresu teologii fundamentalnej (pod jego redakcją *Religiöse Erfahrung und theologische Reflexion*, Paderborn 1993; wspólnie z H. Döringiem i A. Kreinerem, *Den Glauben denken. Neue Wege der Fundamentalthologie*, Freiburg 1993) wskazują na duże zainteresowanie kwestią rozumności wiary chrześcijańskiej i związanej z nią kryteriów naukowości teologii. Omawiana pozycja powstała na bazie materiałów stanowiących przedmiot wykładów kursorycznych z teologii fundamentalnej. Pierwsza wersja zgromadzonego materiału sięga 1990 roku, kiedy to Autor prowadził seminarium naukowe, pomyślane jako wprowadzenie do teologii fundamentalnej. Kolejne wersje, stopniowo udoskonalane i zmieniane, były wygłaszane w ramach kursorycznego wykładu z teologii fundamentalnej podczas kolejnych semestrów zimowych na Wydziale Teologii Uniwersytetu w Monachium.

Zasadniczym celem prezentowanej pracy, zgodnie zresztą z podtytułem, jest wprowadzenie do teologii fundamentalnej (s. 8). Do dalszych celów podejmowanych w pracy można zaliczyć: ukazanie szerszego horyzontu ważnych, aktualnie dyskutowanych w tej dyscyplinie tematów oraz prezentację różnych metod badawczych.

Na całość pracy składa się piętnaście jednostek tematycznych, z których każda z osobna stanowi zamkniętą w sobie całość, zawierającą podsumowanie i aktualną literaturę omawianego zagadnienia. W jednostce pierwszej *Was ist fundamentaltheologie?* (s. 11-23) o charakterze wprowadzającym w przedmiot, Autor ukazuje na tle krótkiego rysu historycznego badanej dyscypliny jej zadania i metody. Pozostałe jednostki można uporządkować zgodnie z klasycznym trójstopniowym podziałem tej dyscypliny na traktat o religii (*demonstratio religiosa*), o objawieniu (*demonstratio christiana*), o Kościele (*demonstratio catholica*). To, co odróżnia zaproponowany przez Schmidt-Leukla podział od klasycznych trójstopniowych podziałów, to wyodrębnienie czwartego traktatu – wiara i rozum (*de loci theologicis*). Treści tego traktatu (Pismo św., Tradycja, Urząd Nauczycielski) pierwotnie przynależały do traktatu drugiego i trzeciego, jednak ze względu na fakt tworzenia przez te zagadnienia szczególnego miejsca (źródła) dla teologii, zostają wyodrębnione w formie osobnego traktatu.

I tak na traktat o religii składają się takie jednostki tematyczne, jak: *Was ist Religion? Ist religiöse Rede unsinnig? Kann man Gott beweisen? Übel und Leid – eine Widerlegung*

Gottes? Gottesglaube als Selbstentfremdung? Autor podejmuje w nich najpierw próbę określenia, czym jest religia jako taka. W poszukiwaniu właściwego określenia fenomenu religii najwięcej uwagi poświęca chrześcijańskiej definicji religii. Następnie na tle pozytywistycznej krytyki religii Schmidt-Leukel ukazuje oryginalność wypowiedzi religijnych, których nie sposób poddawać weryfikacji jedynie za pomocą kryteriów uznanych przez pozytywizm. W przeprowadzeniu krytycznej analizy argumentów za istnieniem Boga zmierza do zaproponowania nowej interpretacji tzw. argumentacji za istnieniem Boga. W ramach traktatu o religii Autor umieszcza również tematykę teodycealną, wskazując na jej aktualne zadania i problemy.

Traktat o objawieniu tworzą trzy jednostki tematyczne: *Läßt sich Gott erkennen? Außerhalb der Kirche kein Heil? Offenbarung durch Jesus Christus?* Schmidt-Leukel wychodzi od omówienia pojęcia objawienia i możliwości jego rozpoznania. W prezentacji objawienia koncentruje się zasadniczo na jego wymiarze personalistycznym. Pozostałe zagadnienia współczesnej chrystologii fundamentalnej wraz z ich sposobami rozwiązywania ukazuje jedynie w formie wyliczenia. W ramach tego traktatu Autor przedstawia krytycznie trzy stanowiska charakterystyczne dla teologii religii: ekskluzywizm, inkluzywizm i pluralizm.

Traktat o Kościele zawiera takie zagadnienia, jak: *Kirche – wozu? Eine Kirche oder viele Kirchen? Wie kann Kirche «katholisch» sein?* Autor wychodzi od krytyki tradycyjnych sposobów argumentacji dawnej eklezjologii, które są niewystarczające w uzasadnianiu genezy i natury Kościoła opisywanego w kategoriach sakramentu. Współczesna posoborowa eklezjologia domaga się wypracowania nowych sposobów argumentacji, w których nie może zabraknąć wymiaru ekumenicznego. Na tle historii zmagania ekumenicznych Autor stara się ukazać cele ekumenicznie zorientowanej teologii. W perspektywie ekumenicznej przedstawia aktualne rozumienie jedności Kościoła oraz na tle kontekstualności Kościoła ukazuje znamię Jego uniwersalności.

Natomiast traktat na temat rozumu i wiary tworzą takie jednostki tematyczne, jak: *Wie von Gott reden? Ist Glaube vernünftig? Wie zuverlässig ist religiöse Erfahrung?* Treść tego traktatu stanowią najpierw różne modele umożliwiające dokonanie interpretacji mów religijnych. Następnie na tle analizy pojęcia wiary oraz zmian, jakie dokonały się w rozumieniu pojęcia racjonalności Autor dokonuje zestawienia tych dwóch pojęć. W ostatniej jednostce tego traktatu zostaje podjęta kwestia pewności wiary, która zostaje ukazana na przykładzie analizy trzech różnych relacji: wiara – rozum, wiara – objawienie i wiara – doświadczenie.

Podsumowując można stwierdzić, iż wielość podejmowanych w pracy tematów dobrane oddaje szeroki przedmiot badawczy teologii fundamentalnej, jako dyscypliny pogranicza, otwartej na argumenty *ad extra* i *ad intra*. Problematycznym w znaczeniu dyskusyjnym wydaje się układ niektórych jednostek tematycznych. Mimo iż Autor deklaruje gotowość budowania swego wprowadzenia do teologii fundamentalnej w odwołaniu do jej klasycznej struktury, to jednak wyraźnie zachwiana zostaje proporcja pomiędzy poszczególnymi jej traktatami. Przyczyn takiego sposobu prowadzenia wywodu w omawianej książce można upatrywać w osobistych zainteresowaniach Autora problematyką religii czy szczególnie teologii religii (por. P. Schmidt-Leukel, *Theologie der Religionen. Probleme, Optionen, Argumente*, München – Neried 1997). Mimo wymienionych wątpliwości prezentowana książka stanowi interesującą współczesną wersję podręcznika z teo-

logii fundamentalnej. Na uznanie zasługują, zamieszczone w końcowej części książki (s. 275-291), propozycje ćwiczeń (dyskusji) do poszczególnych jednostek. Propozycje te mające różne formy, stwarzają doskonałą okazję do pogłębienia treści zawartych w danych tematach, bądź sprawdzenia stopnia zrozumienia poszczególnych zagadnień przez samych słuchaczy teologii fundamentalnej. Jasny i klarowny język prowadzonego wywo-
du podnosi dodatkowo wartość prezentowanej książki, która jest godna polecenia zarówno wykładowcom teologię fundamentalną, jak i samym studentom, dla których jest ona zasadniczo kierowana.

ks. Andrzej Anderwald